

LA SITUACIÓ LINGÜÍSTICA A ESLOVÈNIA

Sessió a càrrec de Jordi Bañeres (4 de novembre de 1988)

Claus històriques d'una llengua minoritària no minoritzada

La distinció entre minoria lingüística (llengua minoritària dins un estat) i llengua minoritària (llengua sense estat i, per tant, minoritària arreu), permet copsar que, arreu d'Europa, el conjunt de llengües minoritàries i alhora normalitzades constitueixen unes poques excepcions. En efecte: sobre 40 llengües minoritzades, els únics exemples de normalització són el macedoni, ¹ el feroès, l'eslovac i l'eslovè. L'aportació present pretén aportar algunes claus explicatives del darrer cas.

El nou reialme dels serbis, croats i eslovens (1919), en quasi triplicar el territori i la població del regne de Sèrbia, plantejava una colla d'obstacles al projecte hegemònic de les classes dominants sèrbies: *demogràficament*, els serbis esdevenien una minoria poblacional; *econòmicament*, l'antic regne dels karadjordjevic esdevenia una regió subdesenvolupada en contrast amb les riques regions nord-occidentals. Atesa aquesta correcció adversa, els serbis no podien pensar d'enfrontar-se a l'encop contra tots els altres grups nacionals: s'imposava així un projecte nacional pactista i gradualista.

El projecte finalment esbossat i que ha funcionat fins a la crisi dels anys 80 aconseguia combinar dos objectius contradictoris:

1) La unió de tots els serbis (ortodoxos). Llur territori es delimitava segons la màxima de «On hi ha un monestir ortodox, fins allà arriba Sèrbia». Segons aquesta doctrina, el Kosovo i Macedònia constituïen *la Vella Sèrbia* i, per tant, no se'ls podia concedir cap mena de reconeixement polític ni cultural.

2) L'hegemonia sèrbia sobre els parlants del diasistema serbo-croat (de qualsevulla religió). Els serbis tenen sentiments d'enveja envers els croats i de menyspreu envers els musulms.

Per a posar en marxa el projecte calia: (i) afeblir el poder econòmic croat —el principal contrincant en la pugna per l'hegemonia serbo-croata— i reforçar, per contra, la supèrbia política i econòmica sèrbia; (ii) imposar als croats una identificació pansèrbia (=«iugoslava»).

Ben tost, aquest projecte es palesà impracticable. El traspàs de capitals de Croàcia a Sèrbia hauria convingut que es fes en un període dilatat de temps, tant perquè es notés l'efecte econòmic sense que se'n palesés la causa política, com per evitar que la riquesa econòmica esmerçada en el trasllat no es perdés entròpicament, amb risc d'empobrir el conjunt, i junt amb això, malbaratar tot el projecte *iugoslau*. Però la pulsio sèrbia per forjar expeditivament una economia unificada portaria conseqüències disgregadores, amb més motiu quan es va haver de començar d'un punt de partida de total inestructuració: fins a 1904 no es va obrir una línia fèrria entre Ljubljana i Zagreb, i va caldre esperar fins després de la Gran Guerra perquè es drecés una via directa Zagreb i Belgrad. Davant d'això, l'endarreriment i la tradició centralista sèrbia incapacitava Belgrad per manipular amb mà esquerra els engranatges econòmics. Finalment, la crisi econòmica mundial dels anys 39 desballestaria l'economia iugoslava quan la unitat encara no estava forjada.

El colonialisme intern a què fou sotmesa Croàcia impossibilità que els croats assumissin

1. Segons el DLC, els macedonis parlen macedònic (*sic*). Comentada amb el TERMCAT aquesta anòmala ruptura de la sistemàtica identitat entre gentilici i glotònim, el Centre de Terminologia va apuntar-se el meu suggeriment de distingir entre *macedoni* (llengua eslava meridional viva, pròxima al búlgar) i *macedònic* (llengua extingida, pròxima a l'hel·lènic o romaic o grec). Els gentilicis d'ambdues comunitats lingüístiques foren respectivament *macedonis* i *macedònics*.

el panserbisme, car la unificació econòmica i político-nacional progressava a un ritme notablement inferior al mateix descontentament que generava. El mateix any de la creació iugoslava, 1918, eixia un puixant nacionalisme croat d'orientació antisèrbia: l'any següent s'arribava a proclamar una República Croata, si bé fou de curta durada.

La reacció croata resultava per als serbis tant més frustrant com més altes havien estat les expectatives. En l'antic regne de Sèrbia no havien hagut de consensuar cap tensió ètnica: les guerres balcàniques, en la seva visió, eren merament de reconquesta. Sense tradició democràtica, van respondre amb una escalada de la tensió, posant en marxa una espiral de xovinismes anteposats, caracteritzats pels trets de fixació, pulsio, retrogressió, compulsio i agressio, que trobarien llur coronament dramàtic en la II Guerra Mundial, amb genocidis de serbis a mans de croats i de croats a mans de serbis.

Els eslovens, per contra, no formaven part dels projecte nacional serbi. Per a Belgrad, eren un eslaus massa germanitzats. El paniugoslavisme eslovè d'abans de la Gran Guerra, tot i el seu esplet, no va aconseguir d'aixecar la crosta d'incrèdilitat dels seus veïns meridionals. A partir de la unificació iugoslava, imposada internacionalment, les relacions entre serbis i eslovens, com que no eren de solidaritat, permetien que fossin racionalment calculades, amb els condicionants favorables que tots dos disposaven de quelcom que l'altre freturava i que només es podia aconseguir pactant.

Per al projecte nacional serbi, els eslovens aportaven:

1. Un grup nacional *demogràficament significatiu*, però no massa gran: ideal per establir-hi pactes i per impugnar-los quan convingués.

2. Eren *eslaus*: els pactes serbo-eslovens no ferien susceptibles com ocasionaran, per contra, els que Belgrad signaria amb la *Volkdeutsch* del realisme iugoslau en la dècada dels 30.

3. Separats eslovens i serbis per l'extens territori croat, no hi havia cap contenció fronterer.

4. Eslovènia era —i és— la regió més *rica* de Iugoslàvia.

Des de molt aviat, c. 1920, *entrava en funcionament l'eix Belgrad-Ljubljana*. L'eix, però, no hauria de desaparèixer amb la fi de la monarquia. *Tret del parèntesi bèl·lic, l'eix ha continuat vigent fins a inicis dels any 80, per damunt de les diferències de règim constitucional i socio-polític.*

Per a Eslovènia, els termes del pacte eren avantatjosos: a canvi d'haver de prestar un suport permanent a Belgrad, Sèrbia li garantia una situació privilegiada:

1. Eslovènia, que sota l'Imperi Austro-hongarès formava part de la perifèria econòmica, passava a ser la regió més desenvolupada del nou estat. Eslovènia fruiria dins de Iugoslàvia d'un espai econòmic protegit contra la competència estrangera, d'una posició de monopoli en molts productes i serveis. A l'encop, el colonialisme intern que Belgrad, en prossecució del seu programa nacional, sotmetia a Zagreb, el *competidor* més actiu d'Eslovènia, beneficiava les classes dirigents de Ljubljana.

2. El realisme dels serbis, croats i eslovens —rebatejat el 29 com a Regne de Iugoslàvia— protegiria per la força de les armes la *petita* Eslovènia contra les ambicions territorials d'Itàlia (vigents fins al tracte d'Osmio, 1977) i d'Hongria i Àustria (fins a la fi de la II Guerra Mundial).

3. La *llengua* i cultura eslovenes estarien totalment afermades —fins i tot sota la dictadura d'Alexandre (1929-34), que, per als croats, significà l'acme de repressió nacional i lingüística.

4. Per a poder controlar el compliment del pacte, Eslovènia gaudiria d'un règim d'autonomia *avant la lettre* i una sobrerrepresentació en el govern central.

Els anys 80 s'ensorra l'eix Belgrad-Ljubljana. La crisi econòmica arriba a un punt que arrossega els mateixos eslovens. La política de *perestroika* tempera les relacions internacionals i el bonapartisme de Milosevic destrueix la possibilitat de reconstruir els ponts destruïts.

DISCUSSIÓ

Pilar Casamada demana si hi ha molta immigració a la R.S. d'Eslovènia. **Jordi Bañeres** remarca les diferències entre les dades censals i la immigració negra, anomenada eufemísticament *treballadors temporals*, conjunt laboral discriminat i *temporalitzat* del qual es beneficia la majoria eslovena.

La mateixa interlocutora sol·licita clarícies sobre el sistema educatiu. El ponent informa que l'eslovè és la llengua d'ús general en el sistema educatiu, si bé hi ha alguns petits problemes com el *serbo-eslovè* que empen diversos mestres, etc.

Intervé **Josepa Huguet** per comentar un informe sobre l'ensenyament bilingüe eslovè-magiar a la Prekmurje.

Xavier Lamuela demana aclariments sobre la situació a la Caríntia eslovenoparlant sota administració austríaca. El ponent cedeix la paraula a **Martí Garcia-Ripoll**, ja que el considera més ben informat que ell mateix. Aquest sintetitza una ponència que va presentar al II Congrés Internacional de la Llengua Galaico-Portuguesa.

El mateix **Xavier Lamuela** sol·licita al ponent una perspectiva de les relacions entre Eslovènia i la resta de Iugoslàvia. Aquest contesta explicant que la ruptura de l'eix Belgrad-Ljubljana, sumat a les pressions del FMI, la crisi econòmica i la consegüent exacerbació nacionalista, mena a una espiral conflictiva de difícil solució.